

pedagogical heritage of famous personalities; creating of important educational establishments: institutions, Ukrainian universities, academies; solving problems of improving education; developing of programs of educational structures; providing of mother tongue training in educational sphere; publication of scientific and educational researches by publishing them in foreign languages; development of methods and principles of teaching; providing self-study of pupils and students. Current editions of famous figures have been named.

Keywords: Kyiv university, national education, pedagogical science, actuality, reforming, ideas.

А. Марушкевич, д-р пед. наук, проф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВКЛАД В РАЗВИТИЕ ОБРАЗОВАНИЯ И ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ УКРАИНЫ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ КИЕВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Кратко освещены моменты деятельности в сфере образования известных в Украине и за её пределами личностей: преподавателей и управленцев украинской высшей школы, которые работали в Киевском университете имени Тараса Шевченко в разные времена его функционирования. Указаны названия отдельных работ преподавателей, которые актуальны и в наше время и свидетельствуют о важности вклада в сферу отечественного образования и развитие педагогической науки наших предшественников – представителей этого прославленного учебного заведения.

Ключевые слова: Киевский университет, отечественное образование, педагогическая наука, актуальность, реформирование, идеи.

Відомості про автора

Марушкевич Алла Адамовна – Україна, Київ, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: (044) 521-35-13, pedagogika@ukr.net.

Марушкевич Алла Адамовна – Україна, Київ, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактная информация: (044) 521-35-13, pedagogika@ukr.net.

Marushkevych Alla – Ukraine, Kyiv, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief of Pedagogy Department of Faculty of Psychology at Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact information: (044) 521-35-13, pedagogika@ukr.net.

УДК 378:373.3

С. Мартиненко, д-р пед. наук, проф.,

Н. Кипиченко, канд. пед. наук

Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Виокремлено та охарактеризовано інформаційний, аксіологічний і перетворювальний етапи формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до комунікативної компетентності. Проаналізовано результати експериментального дослідження, спрямованого на діагностування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до формування ознакової компетентності.

Ключові слова: мотиваційно-ціннісне ставлення, комунікативна компетентність майбутніх учителів початкової школи, формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до комунікативної компетентності.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Важливою складовою фахової підготовки майбутніх учителів є розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення до формування комунікативної компетентності, яке є вагомим чинником успішної професійної діяльності в системі "людина – людина", адже від уміння спілкуватися залежить ефективність педагогічної взаємодії. Означений процес є довготривалим і суперечливим, оскільки у сфері пізнання зміни відбуваються повільніше, ніж у зовнішніх виявах особистості. За таких умов вагомою для нас є думка С. Мартиненко, яка зазначає, що "у освітньому процесі доцільно враховувати не лише синкретичний характер системи педагогічних цінностей, але й те, що їх інтеріоризація відбувається не поетапно, не за певною послідовністю, а одночасно" [1, с. 190]. Зауважимо, що саме у процесі педагогічних цінностей найоптимальніші умови для цього, адже студенти є суб'єктами освітнього процесу, вони спілкуються з учителями, учнями, їхніми батьками, здійснюють індивідуальний підхід, долають у процесі цього бар'єри і конфлікти. Майбутні вчителі мають змогу реально оцінювати важливість комунікативної компетентності для успішного навчання учнів, у них формується власний ідеал педагога на основі спостережень за роботою досвідчених фахівців.

Вважаємо, що у процесі фахової підготовки необхідно діагностувати мотиваційно-ціннісне ставлення майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності, що забезпечує ефективність освітнього процесу вишу. Структуру мотиваційно-ціннісного ставлення розглядаємо як взаємодію емоційного, мотиваційного й ціннісного (розуміння значущості комунікативної діяльності, цінності, особливості здійснення) компонентів.

Аналіз наукових досліджень засвідчив, що в наукових працях В. Бездухова, І. Бега, Н. Волкової, О. Глузмана, О. Дубасенюк, І. Зимньої, С. Мартиненко, Ю. Пелеха, Л. Хомич, Л. Хоружої визначено й обґрунтовано теоретико-методологічні та методичні засади модернізації змістово-технологічного забезпечення формування ціннісно-сміислової готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

У запропонованій статті, беручи до уваги актуальність окресленої проблеми та зважаючи на ступінь її розробленості, **ставимо за мету** проаналізувати результати експериментального дослідження, спрямованого на діагностування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності саме під час педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експериментальне дослідження складалося з констатувального, формувального та контрольного етапів. Вибір

кова сукупність учасників експерименту складала 377 респондентів, якими були студенти денної форми навчання Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка та Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Усіх учасників об'єднано нами в контрольні (184 особи) та експериментальні (193 особи) групи. Акцентуємо увагу на тому, що в організації дослідження важливим був підбір діагностичного інструментарію, адже методи діагностування мали взаємодоповнювати один одного, бути оперативними, а отримана інформація – адекватною, об'єктивною й достатньою мірою характеризувати мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до формування комунікативної компетентності. Нами застосовано такі методи, як: психолого-педагогічне спостереження, бесіди, анкетування, тестування, написання есе, самооцінювання із метою визначення стану задоволеності педагогічним спілкуванням, виявлення зацікавленості до формування комунікативної компетентності (емоційний критерій). Психолого-педагогічне спостереження й анкетування дали змогу встановити також активність, цілеспрямованість студентів у формуванні означеної компетентності, бажання якомога повніше оволодіти нею, ступінь самостійності у виконанні завдань (мотиваційний критерій); анкетування, тестування – для визначення ціннісних пріоритетів, настанов у сфері педагогічного спілкування, усвідомленість його значення у професійній діяльності (ціннісний критерій).

Констатувальний етап експерименту було проведено з метою визначення мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності під час педагогічної практики.

Зазначимо, що 38,7 % студентів комунікативну компетентність вважають обов'язковою складовою професійної компетентності педагога, 62,3 % – припускають бажаним, але необов'язковим компонентом. Жоден із респондентів контрольної та експериментальної груп не вважали комунікативну компетентність непотрібною для професійної діяльності майбутнього вчителя. Отримані дані засвідчують, що студенти досить однозначно ставляться до формування комунікативної компетентності. Водночас розуміння майбутніми фахівцями значення комунікативної компетентності не завжди є запорукою її сформованості за мотиваційно-ціннісним компонентом. Під час констатувального експерименту було з'ясовано ставлення до підвищення рівня означеної компетентності, яким чином займаються її розвитком, які мотиви спонукають їх до цього. Зазначимо, що 5,5 % опитаних стверджують, що її необхідно розвивати для удосконалення педагогічної діяльності, 17,9 % – уникнення педагогічних конфліктів, 73,8 % – підвищення авторитету серед колег, 2,8 % – досягнення власної мети. Аналіз експериментальних даних дає змогу стверджувати, що респонденти розуміють значущість комунікативної компетентності для особистісно-професійного зростання, вважають її необхідною складовою педагогічної діяльності.

Відтак, нас цікавило, наскільки цілеспрямованими й активними є студенти у формуванні комунікативної компетентності. Ми поставили запитання: "Як Ви підвищуєте свою комунікативну компетентність?", яке передбачало відповідь за кількістю вибору, тому загальна сума перевищує 100 %.

Аналіз отриманих результатів опитування засвідчив, що 37,2 % студентів знайомляться з літературою з проблем педагогічного спілкування, 39,7 % моделюють ситуації педагогічного спілкування з одногрупниками, 24,6 % – намагаються якнайбільше спілкуватися з учнями. Водночас лише 12,5 % другокурсників консультуються з досвідченими педагогами, 8,3 % – виконують спеціальні

вправи, 10,8 % – застосовують діагностичні методики для визначення комунікативних здібностей і потенційних можливостей. Дослідження засвідчило, що лише 6,4 % респондентів переглядають відеозаписи уроків учителів. Занепокоєння викликають відповіді тих студентів (47,6 %), які обрали лише один варіант. Якісний аналіз анкетування підтвердив, що переважно це стосується студентів II курсу із низькою академічною успішністю. На нашу думку, вибір опитаних був не випадковий, тому що під час аудиторних занять викладачі університету вимагають якісної підготовки й оцінюють, у першу чергу, уміння знаходити й аналізувати навчальну літературу, висловлювати власну думку щодо прочитаного. Індивідуальні бесіди зі студентами дають змогу зробити висновок, що необхідність написання рефератів, курсових робіт, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань не завжди спонукає майбутніх фахівців до співпраці з досвідченими педагогами, спілкування з учнями, застосування діагностичних методик, тому студенти-другокурсники продемонстрували саме такі результати.

Із метою детальнішого з'ясування провідних мотивів, які спонукають майбутніх учителів до підвищення комунікативної компетентності студентам було поставлено таке запитання: "Що спонукає Вас до вдосконалення комунікативної компетентності?" Отримані дані переконливо продемонстрували розподіл пріоритетів. Наявність таких мотивів, як: дуже хочеться краще, ніж інші, проводити навчальні заняття під час педагогічної практики пояснюємо тим, 43,4 % майбутніх фахівців вважають практику важливим етапом у своєму професійному зростанні, тому намагаються наполегливо працювати, щоб здобувати репутацію успішного студента; 20,3 % – відповіли, що цікаво більше дізнатися про особливості та специфіку педагогічного спілкування, комунікативної взаємодії. На основі відповідей ми прийшли до висновку, що, спрямовуючи діяльність студентів на формування комунікативної компетентності, необхідно виокремлювати важливість педагогічної практики в цьому процесі. Для цього ми поставили майбутнім фахівцям запитання: "Яке значення має педагогічна практика для формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя?".

З отриманих даних можемо зробити висновок, що переважна більшість майбутніх фахівців розуміють значення педагогічної практики й достатньо вмотивовані на її проходження, водночас вони переживають різноманітні емоції, переважна більшість яких є позитивними. Водночас варто зазначити, що 12,7 % студентів зауважили, що відчувають страх перед спілкуванням із батьками учнів, а 8,2 % – соромляться, їм здається, що вони (батьки) не сприймуть їх серйозно й будуть ставитись скептично.

Узагальнені дані діагностування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до формування комунікативної компетентності мають такий вигляд: у переважної більшості з них на достатньому рівні сформовано емоційний критерій означеного ставлення. Щодо ціннісного, то лише 21,6 % респондентів експериментальних та 26,9 % контрольних груп мають середній рівень, 50,0 % і 43,3 % – достатній, а 24,3 % і 23,9 % – елементарний. Сформованість за мотиваційним критерієм означеного компоненту є найнижчою. В експериментальній групі: 2,7 % мають високий рівень, 20,3 % – середній, 55,4 % – достатній, 21,6% – елементарний; у контрольній групі: 1,5 % – високий рівень, 17,9 % – середній, 55,2 % – достатній, 25,4 % – елементарний.

Таким чином, нами з'ясовано, що за визначеними критеріями сформованості мотиваційного ціннісного ставлення високий рівень мають 3,9 % осіб контрольних груп і 3,2 % експериментальних; середній –

25,4 % респондентів контрольних груп і 24,8 % – експериментальних; достатній – 50,3 % студентів контрольних груп і 52,7 % – експериментальних; елементарний – 20,4 % майбутніх фахівців контрольних груп і 19,3 % – експериментальних.

Реалізація мети формувального етапу експерименту здійснювалась за умов оновлення змісту, вдосконалення форм і методів формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців під час практики, спрямованості її завдань на розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до формування означеної компетентності, забезпечення суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії. Організація практичної роботи студентів експериментальних груп під час формувального етапу експерименту полягала в поєднанні традиційного та запропонованого способів формування комунікативної компетентності. На проміжних етапах здійснювалося діагностування сформованості комунікативної компетентності студентів, корекція умов її формування. Ми враховували й те, що досліджуваний процес є тривалим і водночас динамічним, тому ним охоплено декілька етапів, зокрема: *інформаційний, аксіологічний і перетворювальний*. Зазначимо, що під час виокремлення цих етапів нами враховано наукові напрацювання Ю. Пелеха і Л. Хоружої [2; 4].

Інформаційний етап (навчальна (психолого-педагогічна) практика, III курс, V семестр), під час якого відбувається перше знайомство студентів із учнями. Звичайно, вони більше спілкуються з учителями, ніж зі школярами, адже зазначений вид практики передбачає психолого-педагогічне спостереження за організацією навчально-пізнавальної діяльності першокласників. Майбутні фахівці на рівні "значення для мене" осмислюють гуманістичні цінності та позитивні соціально-ціннісні настанови в педагогічному спілкуванні, осмислюють значення й цінність комунікативної взаємодії, тобто у їхній свідомості утворюється особистісне розуміння.

На цьому етапі практиканти адаптувалися до умов навчально-виховного процесу початкової школи, будувати особистісні стосунки з викладачем, учителями. У процесі такого дослідження у тих, хто входив до експериментальних груп, сформувався переважно середній (42,8 %) і достатній (21,4 %) рівні мотиваційно-ціннісного ставлення, з'явилося усвідомлення гуманістичних цінностей і позитивних соціально-ціннісних настанов у педагогічному спілкуванні, прагнення достатньо оволодіти комунікативною компетентністю, уявлення про власний комунікативний потенціал. Однак, характеризуючи сформованість ціннісного ставлення до означеної компетентності, варто зазначити, що найвираженішими були емоційний і ціннісний критерії та де-що менше – мотиваційний.

Ураховуючи латентний і водночас концентрично-спіральний характер розвитку студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до формування комунікативної компетентності, на подальших етапах педагогічної практики йому надавалось більшої уваги. Крім того, розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення до формування комунікативної компетентності у процесі педагогічної практики відбувався по-різному. Зауважимо, що виділялася окрема група студентів, у яких цей процес відбувався уповільнено, вони потребували більше часу для того, щоб усвідомити цінності педагогічного спілкування, переглянути та переосмислити власне розуміння ідеалу вчителя.

На нашу думку, суттєве значення у процесі розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення до формування комунікативної компетентності має результативність проходження педагогічної практики. По-перше, тому, що цей інтегрований показник характеризує також мотива-

цію студента, яка, як уже попередньо зазначалося, є загальне мотиваційне тло, на якому відбувається формування зазначеного компонента. По-друге, перші невдачі під час проходження педагогічної практики знижують бажання працювати у школі, викликають розчарування та песимістичний настрій. На такому негативному емоційному фоні частково знижується інтерес і бажання оволодіти комунікативною компетентністю. У зв'язку з цим нами визначено проходження навчальної (психолого-педагогічної) практики як кризовий момент у формуванні мотиваційно-ціннісного ставлення до комунікативної компетентності.

Отже, за своєю значущістю і результативністю перший (початковий) етап навчання був досить насиченим і важливим періодом, який багато в чому визначав успішність подальшої діяльності. Вирішивши основне завдання – формування необхідного мотиваційно-ціннісного ставлення, було створено передумови для переходу до другого(основного) етапу формування комунікативної компетентності.

На *аксіологічному етапі* (педагогічна (літня) практика, III курс, VI семестр) відбувається мотиваційно-ціннісне самовизначення студентів, формується ціннісне ставлення до ідеалу вчителя у площині педагогічного спілкування. Важливим за такого підходу є те, що смисловий досвід, побудований на основі "присвоєння" цінностей, охоплюючи когнітивний, шляхом засвоєння знань із педагогічного спілкування під час аудиторних занять, актуалізується в нових діях, надаючи їм мотиваційно-ціннісного спрямування, тобто відбувається перетворення теоретичних знань на знання-цінності, формуються переконання.

Аналіз наведених даних, а також підсумок психолого-педагогічних спостережень, бесід зі студентами, викладачами, вчителями, самооцінювання та звітної документації, матеріалів експертизи дають підставу стверджувати, що комунікативна компетентність найбільш інтенсивно формуються в умовах цілеспрямованого активного залучення студентів до педагогічного спілкування під час практики, що саме стимулює розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення до формування означеної компетентності.

Щодо студентів контрольної групи, то в них поступово з'являється орієнтація на формування комунікативної компетентності, що пов'язано з вимогами освітнього процесу, але переважна більшість майбутніх педагогів потребує стимулювання від викладачів і вчителів. Це є однією з причин того, що інтерес до означеного процесу – незначний або взагалі відсутній. Основними мотивами для студентів цієї категорії є бажання мати схвалення, уникати незадовільної оцінки, почуття обов'язку тощо. У свою чергу систематичний розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до комунікативної компетентності забезпечує більший відсоток майбутніх фахівців із високим і середнім рівнями її сформованості.

Перетворювальний (педагогічна (виробнича) практика, IV курс, VII–VIII семестри) характеризується тим, що особистісні мотиваційно-ціннісні новоутворення у свідомості студентів спонукають їх до осмисленого цілеспрямованого опанування необхідними знаннями, вміннями й навичками для здійснення комунікативної взаємодії, відбувається вибір методів і засобів її оптимізації. Динамізм означеного процесу залежить також від постійної педагогічної корекції та управління викладачами діями студентів.

Варто зазначити, що специфіка третього етапу полягала у збільшенні значущості індивідуальних форм роботи зі студентами, що спонукало враховувати рівень сформованості комунікативної компетентності та характер

труднощів. З'явилася реальна можливість забезпечити кожному студенту змогу визначити свої комунікативні якості, володіння комунікативними вміннями. За таких умов досить цікавим є ведення блогу студента-практиканта, у якому відбувається систематична вербалізація думок, почуттів, емоцій, зворотній зв'язок викладачів, учителів, що створює сприятливі умови для руйнування стереотипів неадекватного самосприйняття, збільшення комунікативного потенціалу. Зауважимо, що наприкінці формувального етапу експерименту зріз стану мотиваційно-ціннісного ставлення студентів контрольних та експериментальних груп до формування комунікативної компетентності виявив значну позитивну динаміку.

Висновки. Таким чином, результати педагогічного експерименту переконливо доводять, що стан розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності експериментальних груп підвищився. Високий рівень мають 41,8 % респондентів у експериментальних і 24,4 % контрольних групах; середній відповідно – 48,5 % і 38,3 % студентів; достатній – 7,3 % і 29,4 % осіб; елементарний – 2,4 % і 7,9 % майбутніх педагогів.

S. Martynenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
N. Kurychenko, PhD
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

FORMATION OF MOTIVATIONAL-VALUE ATTITUDE OF TEACHERS TO COMMUNICATIVE COMPETENCE

The authors proved that the formation of communicative competence of future teachers of primary school depends on the motivational-value treatment to the process, the emotional state of the participants, the ability to overcome barriers in communication and to find an individual approach to the interlocutors. The basic stages providing motivational-value treatment of future professionals are analyzed. These are: informative (understanding human values and social and positive attitudes in pedagogical communication; understanding of the value of communicative competence); axiological (formation of value attitude to pedagogical communication; converting theoretical knowledge into knowledge-value; forming pedagogical convictions); converting (deliberate capture meaningful pedagogical knowledge and skills to create communicative competence, choice of methods and means of improvement).

All these stages are associated with the problems and peculiarities of different types of future teaching practice. The result of the experiment study is analyzed.

The realization of the aim of the forming stage of the experiment was carried out under conditions of updating content, improve forms and methods of communicative competence of future professionals in the practice direction of its objectives the development motivational-value treatment of future professionals to formation of communicative competence, providing subject- subject pedagogical interaction.

Organization of practical work of students in the experimental groups forming stage of the experiment was a combination of traditional and proposed methods of communicative competence. In the intermediate stages the diagnosing formation and correction of formation communicative competence of students are carried.

Analysis of the results of the pedagogical experiment showed a significant increase in high and middle levels of motivational-value treatment of future teachers to formation of communicative competence of students in the experimental group compared to control group. The high level with 41.8 % students in the experimental and control groups, 24.4 %; average respectively – 48.5 % and 38.3 % of students; sufficient – 7.3 % and 29.4 % of subjects; elementary – 2.4 % and 7.9 % of future teachers.

Keywords: motivational-value treatment, communicative competence of primary school teachers, the formation of motivational-value treatment of teachers to communicative competence.

С. Мартыненко, д-р пед. наук, проф.,
Н. Кипиченко, канд. пед. наук
Киевский университет имени Бориса Гринченко, Киев, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ МОТИВАЦИОННО-ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Выделены и охарактеризованы информационный, аксиологический и преобразовательный этапы формирования мотивационно-ценностного отношения будущих учителей к коммуникативной компетентности. Проанализированы результаты экспериментального исследования, направленного на диагностирование мотивационно-ценностного отношения студентов к формированию обозначенной компетентности.

Ключевые слова: мотивационно-ценностное отношение, коммуникативная компетентность будущих учителей начальной школы, формирование мотивационно-ценностного отношения будущих учителей к коммуникативной компетентности.

Відомості про авторів

Мартиненко Світлана Миколаївна – Україна, Київ, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Кипиченко Наталія – Україна, Київ, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Контактна інформація: e-mail: s.martynenko@kubg.edu.ua

Мартыненко Светлана Николаевна – доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой начального образования Киевского университета имени Бориса Гринченко.

Кипиченко Наталья – Украина, Киев, кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры начального образования Киевского университета имени Бориса Гринченко.

Контактная информация: e-mail: s.martynenko@kubg.edu.ua

Martynenko Svetlana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Elementary Education Department, Borys Grinchenko Kyiv University.

Kurychenko Natalia – Ukraine, Kyiv, Ph.D., senior lecturer of Elementary Education Department, Borys Grinchenko Kyiv University.

Contact Information: e-mail: s.martynenko@kubg.edu.ua

Список використаних джерел

1. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монографія / С. М. Мартиненко. – К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2008.

2. Пелех Ю.В. Ціннісно-смысловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога : монографія / Ю. В. Пелех ; за ред. М. Б. Євтуха. – Рівне : Тетіс, 2009.

3. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів : монографія / Л. О. Хомич. – К. : Магістр–S, 1998.

4. Хоружа Л.Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монографія / Л.Л. Хоружа. – К. : "Преса України", 2003.

References

1. Martynenko S.M. *Diahnostychna diyal'nist' maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv: teoriya i praktyka* [Diahnostychny activity of future primary school teacher: theory and practical]. Kyiv, KMPU imeni B.D. Hrinchenka, 2008.

2. Pelekh Yu.V. *Tsinnisno-smyslovyy kontsept profesynoyi pidhotovky maybutn'oho pedahoha* [Theoretical and methodological basis of future teachers' valuable and semantic readiness to the profession]. Rivne, Tetis, 2009.

3. Khomych L. O. *Profesiyno-pedahohichna pidhotovka vchytelya pochatkovykh klasiv* [Psychological and pedagogical training of primary school teacher's]. – Kyiv, Mahistr-S, 1998.

4. Khoruzha L.L. *Etychna kompetentnist' maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv: teoriya i praktyka* [Ethical competence of future primary school teacher: theory and practical]. Kyiv, "Prеса Ukrainy", 2003.

Надійшла до редколегії 28.02.17